

**„O, MAZOWSZE, JAKIE CUDNE,
GDZIE JEST TAKI DRUGI KRAJ...”
– MAZOWIECKIE PEJZAŻE
SŁOWEM MALOWANE**

Anna Gajek, Ireneusz Gajek

KATEGORIA WIEKOWA: 15–18 LAT

ADRESAT: młodzież w wieku 15–18 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 2 × 45 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: język polski, zajęcia biblioteczne, edukacja regionalna, poezja, Baczyński, Lenartowicz, Broniewski, TIK, Mazowsze.

WPROWADZENIE

Ważnym elementem budowania tożsamości narodowej jest uświadomienie sobie związków z małą ojczyzną. Wielu artystów wywodzących się z Mazowsza nawiązuje w swojej twórczości do tego zakątka Polski. Lekcja jest poświęcona analizie tekstów poetyckich, które pozwolą odkryć ślady pięknej więzi znanych mazowieckich poetów z miejscami, w których spędzili dzieciństwo i młodość, z krajobrazem, obyczajami i historią tych okolic. Zajęcia zostały opracowane z wykorzystaniem metod aktywizujących oraz technologii informatycznej. Zachęcą do poznawania uroków Mazowsza i piękna poezji, a nawet do podejmowania własnych prób twórczych.

CEL OGÓLNY

Poznanie sylwetek poetów wywodzących się z Mazowsza i piszących o tym regionie.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- wymienia nazwiska poetów związanych z ziemią mazowiecką;
 - dostrzega w wierszach elementy pejzażu mazowieckiego;
 - wskazuje środki artystyczne i określa ich funkcje;
 - opisuje sytuację liryczną w wierszu;
 - nazywa uczucia podmiotu lirycznego;
 - podejmuje próby twórcze inspirowane pięknem przyrody;
 - potrafi uzasadnić swoje zdanie.
-

METODY PRACY:

- pogadanka,
 - praca z tekstem,
 - metoda problemowa,
 - metoda ekspresyjna,
 - gra dydaktyczna.
-

FORMY PRACY:

- grupowa,
- indywidualna.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- portrety poetów (K.K. Baczyńskiego, W. Broniewskiego, T. Lenartowicza),
- biogramy poetów wskazujące na ich związki z Mazowszem,
- tablica multimedialna z dostępem do internetu,
- karty pracy,
- fotogaleria do wyświetlenia na tablicy multimedialnej przedstawiająca mazowieckie pejzaże (**załącznik nr 8**),
- cztery komputery z dostępem do internetu,
- nagranie *Mazurka a-moll op. 68 nr 2* Chopina (opcjonalnie),
- hasło MAZOWSZE na dużej karcie do krzyżówki skojarzeń,
- wiersz połówkowy,
- teksty wierszy.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Portret K.K. Baczyńskiego.
2. Portret W. Broniewskiego.
3. Portret T. Lenartowicza.
4. Zestaw ćwiczeniowy dla grupy I.
5. Zestaw ćwiczeniowy dla grupy II.
6. Zestaw ćwiczeniowy dla grupy III.
7. Zestaw ćwiczeniowy dla grupy IV.
8. Fotogaleria.
9. Wiersz połówkowy.
10. Przykładowa chmura wyrazów.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

K.K. Baczyński, *Mazowsze*, www.baczynski.art.pl/wiersze/102-W.html.

W. Broniewski, *Mój pogrzeb*, http://www.poetica.art.pl/pl/moj_pogrzebpoetica_wierszautora,1867,10.html.

J. Choińska-Mika i in., *Mazowsze*, Wydawnictwo Kartograficzne Daunpol Sp. z o.o., Warszawa 2011, www.mazovia.pl/wydawnictwa/podrecznik-mazowsze.

F. Chopin, *Mazurek a-moll op. 68 nr 2*, wykonanie Janusz Olejniczak, <https://www.youtube.com/watch?v=-dvbiz7iXe4>.

T. Lenartowicz, www.powiatostrowmaz.pl/479-Poezjaoregionie.html.

T. Lenartowicz, *Jak to na Mazowszu*, www.literat.ug.edu.pl/teofil/015.htm.

Dostęp 17.07.2017.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Powitanie i zapoznanie z celami lekcji. Wskazanie roli małej ojczyzny w kształtowaniu systemu wartości i wrażliwości twórczej artystów.
2. Zapisanie tematu lekcji.
3. Ćwiczenie wprowadzające: krzyżówka skojarzeń.
Uczniowie otrzymują karteczkę z wypisanym na środku pionowo hasłem: MAZOWSZE. Dopisują poziomo przymiotniki (odpowiadające na pytanie: jakie?) kojarzące się pozytywnie z nazwą krainy. Tłem muzycznym podczas ćwiczenia może być utwór Fryderyka Chopina. Następnie wybrane określenia zapisujemy na dużej karcie przypiętej do tablicy flipchart.

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Nauczyciel przypina do tablicy portrety poetów (**załączniki nr 1–3**). Zwraca uwagę na obecność w ich twórczości elementów nawiązujących do mazowieckiego pejzażu.
2. Uczniowie zostają podzieleni na cztery grupy. Każda z grup otrzymuje zestaw do pracy: biogram poety, tekst wiersza, kartę pracy (**załączniki nr 4–7**).
Każdy zespół wybiera swojego przedstawiciela, który będzie kierował pracą i zaprezentuje jej efekty na forum klasy, oraz sekretarza, który zapisze odpowiedzi do poszczególnych zadań. Praca w grupach trwa 25 minut.
3. Prezentacja. Po kolei liderzy zespołów odczytują wiersze (aby z utworami zapoznali się pozostali uczniowie), a następnie przedstawiają wyniki pracy w grupach.

4. Nauczyciel krótko podsumowuje aktywność zespołów i ją ocenia.
5. Następnie rozdaje klasie wiersze połówkowe przygotowane na podstawie utworu W. Broniewskiego *Nad Wisłą się urodziłem*. Uczniowie uzupełniają treść wiersza zgodnie z własnym pomysłem (**załącznik nr 9**). Mają zastosować przynajmniej dwa środki artystyczne pojawiające się w poznanych utworach mazowieckich poetów.
6. Uczniowie przedstawiają efekty swojej pracy.
7. Nauczyciel zapoznaje klasę z pełnym tekstem wiersza. Młodzież dzieli się wrażeniami z pracy twórczej, porównuje swoje teksty z oryginałem. Zastanawia się, czy łatwo jest zostać poetą mazowieckiej ziemi.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

1. Ewaluacja
Forma ewaluacji będzie stanowiła atrakcyjną wizualnie informację zwrotną świadczącą o zrozumieniu istoty zajęć oraz przesłania wierszy – uczniowie stworzą chmurę słów w programie dostępnym na stronie WordArt.com (wzór w **załączniku nr 10**).
2. Praca domowa
Wykonaj plakat o wybranym twórcy pt. „..... – poeta Mazowsza” w bezpłatnym programie Canva <https://www.canva.com>.
Praca domowa dla chętnych:
Przygotuj prezentację w programie Prezi (<https://prezi.com>) o innych poetach związanych z Mazowszem.

Załącznik nr 1.

Krzysztof Kamil Baczyński

Załącznik nr 2.

Władysław Broniewski

Załącznik nr 3.

Teofil Lenartowicz

Załącznik nr 4.

Karta pracy

Krzysztof Kamil Baczyński

Poeta urodził się 22 stycznia 1921 r. w Warszawie, tam też zginął 4 sierpnia 1944 r. Od 1933 r. uczęszczał w stolicy do Państwowego Gimnazjum im. Stefana Batorego, gdzie w 1939 r. uzyskał świadectwo dojrzałości.

Od 1940 r. publikował konspiracyjne tomiki wierszy (m.in. pod pseudonimem Jan Bugaj), a także anonimowo w podziemnych antologiach i czasopismach („Dzień Warszawski”, „Miesięcznik Literacki”). Od jesieni 1942 r. studiował polonistykę na tajnych kompletach Uniwersytetu Warszawskiego. W czerwcu 1942 r. poślubił Barbarę Drapczyńską, przyjaciółkę ze studiów.

Latem 1943 r. wstąpił do Harcerskich Grup Szturmowych AK. Ukończył turnus Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty ze stopniem starszego strzelca podchorążego rezerwy piechoty.

W chwili wybuchu powstania warszawskiego nie zdołał dotrzeć do swojego plutonu, walczył w okolicy placu Teatralnego, tam też zginął. Jego żona także zginęła w powstaniu. Oboje zostali pochowani na warszawskim Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Biografowie Baczyńskiego podkreślają, że był on bez wątpienia najwybitniejszym poetą tworzącym w czasie wojny i okupacji. Jest zaliczany do pokolenia Kolumbów: pokolenia wojny i okupacji, debiutującego na początku II wojny światowej. Poezja wojenna młodych twórców dotyczy głównie rozdarcia między obowiązkiem i miłością do ojczyzny a chęcią życia i korzystania z młodości. Baczyński, choć młody, był jednak poetą bardzo dojrzałym. W swojej twórczości stawiał trudne pytania. Potrafił także pięknie pisać o miłości, przyjaźni. Ważnym motywem poezji był obraz przyrody ojczyznej, której piękno, witalność zestawiał z obrazami wojny, śmierci.

Wydał tomy wierszy: *Zamknięty echem* (lato 1940), *Dwie miłości* (jesień 1940), *Wiersze wybrane* (maj 1942), *Arkusze poetycki Nr 1* (1944) i składkę *Śpiew z pożogi* (1944).

Wiersz *Mazowsze* ze strony www.baczynski.art.pl/wiersze/102-W.html (dostęp 31.08.2017).

ZADANIA

1. Zapoznajcie się z biogramem autora wiersza. Podkreście w wierszu nawiązania do biografii poety.

.....

2. Znajdźcie w utworze wskazane środki poetyckie, a następnie wpiszcie cytaty w odpowiednie kolumny tabeli. Zastanówcie się, w jaki sposób poszczególne środki poetyckie wpływają na budowanie wizji Mazowsza w wierszu, i określcie ich funkcje.

Środek artystyczny	Cytat	Funkcja środka artystycznego
apostrofa		
metafora		
personifikacja		
pytanie retoryczne		

3. Wypiszcie z tekstu jak najwięcej epitetów.

.....
.....

4. Poszukajcie w tekście fragmentów poświadczających obecność podmiotu lirycznego i określcie jego odczucia.

Cytat	Odczucia podmiotu lirycznego
.....
.....
.....

5. Które ze zdjęć może stanowić najlepszą ilustrację do utworu? Uzasadnijcie swoją opinię.

.....
.....

Załącznik nr 5.

Karta pracy**Teofil Lenartowicz**

Poeta, rzeźbiarz, etnograf i konspirator. Urodzony 27 lutego 1822 r. w Warszawie, zmarł 3 lutego 1893 r. we Florencji. Pochodził z warszawskiego Powiśla.

Dzieciństwo spędził na prowincji mazowieckiej w okolicach Rawy – mieszkał na wsi i w miasteczkach. W późniejszych wspomnieniach poeta przyznawał, że dzieciństwo na wsi ukształtowało jego poetycką wrażliwość. Biografowie zwracają uwagę na zamiłowanie twórcy do folkloru Mazowsza: wraz z etnografem Oskarem Kolbergiem, poetą Cyprianem Kamilem Norwidem, malarzem Wojciechem Gersonem i kompozytorem Ignacym Komorowskim odbywał wycieczki do wsi i dworów między Wisłą a Bugiem, aby badać i chronić od zapomnienia mazowiecką kulturę. Sytuacja polityczna zmusiła poetę do emigracji; jako uchodźca przebywał w Niemczech, Francji, we Włoszech. Został pochowany w Krypcie Zasłużonych na Skałce w Krakowie.

Ze względu na fascynację folklorem z rejonu Mazowsza (co uczynił motywem naczelnym swojej poezji) sam siebie nazywał biednym Mazurzyną lub lirnikiem mazowieckim.

Wybrane dzieła:

Polska ziemia (w obrazkach) (1848–1850) – tom poezji,

Mały świątek (1851) – poemat,

Lirenka (1855) – tom poezji,

Nowa lirenka (1859) – tom poezji,

Bitwa racławicka (1859) – poemat,

Echa Nadwiślańskie (1872) – poezje,

Wanda (1876) – poemat.

Wiersz *Na wierzbę* ze strony www.powiatostrowmaz.pl/479-Poezjaoregonie.html (dostęp 31.08.2017).

ZADANIA

1. Zapoznajcie się z biogramem autora wiersza. Wskażcie w wierszu nawiązania do biografii poety.

.....

2. Znajdźcie w utworze wskazane środki poetyckie, a następnie wpiszcie cytaty w odpowiednie kolumny tabeli. Zastanówcie się, w jaki sposób poszczególne środki poetyckie wpływają na budowanie wizji Mazowsza w wierszu, i określcie ich funkcje.

Środek artystyczny	Cytat	Funkcja środka artystycznego
apostrofa		
metafora		
personifikacja		
pytanie retoryczne		

3. Wypiszcie z tekstu jak najwięcej epitetów.

.....

4. Poszukajcie w tekście fragmentów poświadczających obecność podmiotu lirycznego i określcie jego odczucia.

Cytat	Odczucia podmiotu lirycznego
.....
.....
.....

5. Które ze zdjęć może stanowić najlepszą ilustrację do utworu? Uzasadnijcie swoją opinię.

Załącznik nr 6.

Karta pracy**Teofil Lenartowicz**

Poeta, rzeźbiarz, etnograf i konspirator. Urodzony 27 lutego 1822 r. w Warszawie, zmarł 3 lutego 1893 r. we Florencji. Pochodził z warszawskiego Powiśla.

Dzieciństwo spędził na prowincji mazowieckiej w okolicach Rawy – mieszkał na wsi i w miasteczkach. W późniejszych wspomnieniach poeta przyznawał, że dzieciństwo na wsi ukształtowało jego poetycką wrażliwość. Biografowie zwracają uwagę na zamiłowanie twórcy do folkloru Mazowsza: wraz z etnografem Oskarem Kolbergiem, poetą Cyprianem Kamilem Norwidem, malarzem Wojciechem Gersonem i kompozytorem Ignacym Komorowskim odbywał wycieczki do wsi i dworów między Wisłą a Bugiem, aby badać i chronić od zapomnienia mazowiecką kulturę. Sytuacja polityczna zmusiła poetę do emigracji; jako uchodźca przebywał w Niemczech, Francji, we Włoszech. Został pochowany w Krypcie Zasłużonych na Skałce w Krakowie.

Ze względu na fascynację folklorem z rejonu Mazowsza (co uczynił motywem naczelnym swojej poezji) sam siebie nazywał biednym Mazurzyną lub lirnikiem mazowieckim.

Wybrane dzieła:

Polska ziemia (w obrazkach) (1848–1850) – tom poezji,

Mały świątek (1851) – poemat,

Lirenka (1855) – tom poezji,

Nowa lirenka (1859) – tom poezji,

Bitwa racławicka (1859) – poemat,

Echa Nadwiślańskie (1872) – poezje,

Wanda (1876) – poemat.

Wiersz *Jak to na Mazowszu* ze strony www.literat.ug.edu.pl/teofil/015.htm (dostęp 31.08.2017).

ZADANIA

1. Zapoznajcie się z biogramem autora wiersza. Wskażcie w wierszu nawiązania do biografii poety.

.....

.....

2. Znajdźcie w utworze wskazane środki poetyckie, a następnie wpiszcie cytaty w odpowiednie kolumny tabeli. Zastanówcie się, w jaki sposób poszczególne środki poetyckie wpływają na budowanie wizji Mazowsza w wierszu, i określcie ich funkcje.

Środek artystyczny	Cytat	Funkcja środka artystycznego
apostrofa		
metafora		
personifikacja		
pytanie retoryczne		

3. Wypiszcie z tekstu jak najwięcej epitetów.

.....

4. Poszukajcie w tekście fragmentów poświadczających obecność podmiotu lirycznego i określcie jego odczucia.

Cytat	Odczucia podmiotu lirycznego
.....
.....
.....

5. Które ze zdjęć może stanowić najlepszą ilustrację do utworu? Uzasadnijcie swoją opinię.

Załącznik nr 7.

Karta pracy**Władysław Broniewski**

Poeta urodził się 17 grudnia 1897 r. w Płocku. Pochodził z rodziny o żywych tradycjach patriotycznych. Zadebiutował w 1914 r. w nielegalnym piśmie niepodległościowym „Młodzi idą”. Od 1915 r. w Legionach Piłsudskiego; w 1917 r. internowany. Ukończył studia humanistyczne na Uniwersytecie Warszawskim, przerwane na czas wojny polsko-bolszewickiej; od 1925 r. sekretarz redakcji „Wiadomości Literackich” (1925–1936). W czasie II wojny światowej został aresztowany we Lwowie przez NKWD i kilka miesięcy spędził w więzieniu. Zwolniony wstąpił do armii polskiej gen. Andersa. W 1942 r. poeta w szeregach Armii Andersa udaje się najpierw do Iranu, a potem do Palestyny. Od 1943 r. za zgodą dowództwa pracował w Jerozolimie jako redaktor techniczny pisma „W drodze”. W 1945 r. powrócił do kraju. Został powitany jako znany i ceniony poeta.

Pisał różne wiersze, ale przede wszystkim, jak sam mówił: o „kwiatkach, miłości, wiosnie i własnych słabościach”.

W tym czasie dotknęły go rodzinne nieszczęścia: śmierć żony Marii i śmierć córki Joanny. To właśnie tragicznie zmarłej córce poświęcił cykl osobistych wierszy *Anka*, porównywany z trenami Kochanowskiego.

W ostatnim dziesięcioleciu życia poety, między rokiem 1951 a 1961, powstały piękne wiersze liryczne poświęcone Mazowszu. To była miłość jego życia – to była jego mała ojczyzna.

Poeta zmarł 10 lutego 1962 r. w Warszawie. Został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Pozostawił liczne wiersze zgromadzone w tomach: *Wiatraki*, *Trzy salwy*, *Dymy nad miastem*, *Troska i pieśń*, *Krzyk ostateczny*, *Bagnet na broń*, *Drzewo rozpaczające*, *Anka* oraz poematy: *Mazowsze*, *Wisła*.

Wiersz *Mój pogrzeb* ze strony http://www.poetica.art.pl/pl/moj_pogrzeb-poetica.wierszautora,1867,10.html (dostęp 31.08.2017).

ZADANIA

1. Zapoznajcie się z biogramem autora wiersza. Wskażcie w wierszu nawiązania do biografii poety.

.....

.....

2. Znajdźcie w utworze wskazane środki poetyckie, a następnie wpiszcie cytaty w odpowiednie kolumny tabeli. Zastanówcie się, w jaki sposób poszczególne środki poetyckie wpływają na budowanie wizji Mazowsza w wierszu, i określcie ich funkcje.

Środek artystyczny	Cytat	Funkcja środka artystycznego
apostrofa		
metafora		
personifikacja		
pytanie retoryczne		

3. Wypiszcie z tekstu jak najwięcej epitetów.

.....

4. Poszukajcie w tekście fragmentów poświadczających obecność podmiotu lirycznego i określcie jego odczucia.

Cytat	Odczucia podmiotu lirycznego
.....
.....
.....

5. Które ze zdjęć może stanowić najlepszą ilustrację do utworu? Uzasadnijcie swoją opinię.

Załącznik nr 8.

Fotogaleria pejzaży mazowieckich

